

UDK: 801.313(497.13):808.62=087

Izvorni znanstveni članak

Primljeno: 12/1986

Vida Barac-Grum

Zavod za jezik IFF, Zagreb

POGLED NA GORSKOKOTARSKU POVIJESNU ANTROPONIMIJU

1. Antroponimija određenoga mjesta ili neke regije i na sinkronom i dijakronom planu pokazuje etnički sastav stanovništva, njegov socijalni status i različite aspekte ljudskoga života. Dijakronijski presjek pokazuje ne samo mijene koje donosi život — nove generacije s novim težnjama i drugačijim životnim shvaćanjima, promjene koje se zbivaju u određenom životnom tijeku — već i ono što kao konstanta ostaje, makar i rudimentarno, kao postojana nit koja veže nove s nekim starijim ili davnim generacijama.

Presjek antroponimijske slike Gorskoga kotara, čak i bez povijesnih podataka, koji tu sliku samo upotpunjuju i potvrđuju, pokazuje ne samo koliko se mnogo promjena odigralo na tom tlu, već i koliko je tipičnih crta ostalo da svjedoče o prošlosti i povezuje je s današnjim danima.

Naravno da se s promjenom stanovništva određenoga kraja — odlaskom jednih a dolaskom drugih ljudi — velikim dijelom mijenjaju i njegova antroponimijska obilježja, a promjene su to veće što su raznorodnije grupacije koje se smjenjuju. Koliko su velike promjene koje su se zbile na gorskokotarskom području pokazuje nam usporedna slika najstarije zabilježenih prezimena s prezimenima iz današnjih dana na jednom lokalitetu, mjestu Lukovdolu u Gorskom kotaru.

2. Najstariji poznati podaci o lukovdolskom i gorskokotarskom stanovništvu uopće potječu iz 15. st.¹ Prema Modruškom urbaru² iz 1486. god. u Lukovdolu su u to vrijeme živjeli: Vrban Ostronić s bratom, Grga Ostronić, Vid Ostronić, Mavar Peretić, Bartol Ostronić, Stipa Grišnjaković, Mike Bartolić, Mavar Jarnekaković, Petar Mihalić, Broz Strgarić, Janže Požrelić, Mavar Bartolić, Jake Grklić.

¹ A. Burić, *Povijesna antroponimija Gorskog kotara u Hrvatskoj*, Rijeka 1979. Autor je u svojoj knjizi skupio povijesne antroponimijske podatke o Gorskom kotaru, proučivši Matične knjige rođenih, vjenčanih i umrlih u gorskokotarskim župama, grobne spomenike grobalja u Gorskom kotaru i tiskane izvore koji govore o gorskokotarskom stanovništvu. U knjizi je dat popis prezimena abecednim redom i grafijama kako su u pojedinim zapisima bilježena. Popis obuhvaća prezimena od 15. do 19. st. Analiza Burićeva rada i popisa pokazuje kako su, unatoč razmjerno oskudnim zapisima prezimena u 15. st., u 16. st. zapisi još i rjeđi, što se tumači povijesnim razlozima napada Turaka na Gorski kotar i bježanjem gorskokotarskoga stanovništva. Iz 15. su stoljeća i popisi prezimena u Modruškoj župi, koje je zabilježio Lopašić u »Hrvatski urbari«, Zagreb 1894.

² V. R. Lopašić, *Hrvatski urbari*, Zagreb 1894.

Kao pusta navedena su selišta Grgura Lagotića, Prstačje, Ivanče, Jureče, Bartolovo, Dujma Kulčića, Grdče i Pičeće selo.

U novije vrijeme u Lukovdolu i okolnim zaseocima³ žive stanovnici nosioci slijedećih prezimena: Kapš, Grgurić, Babić, Vrbanac, Jakovac, Šutej, Palijan, Panijan, Krizmanić, Barković, Mufić, Šepčić, Lesac, Šneler, Flajnik, Madronić, Kovačić, Štefanac, Medved, Žagar, Rožman, Žuteg, Ribić, Špehar, Sečen, Maršal, Mikić, Osojnički, Vučić, Štrk, Hudorović, Martinac, Jerant, Grišnik, Vlašić, Padan, Cvetić, Barić, Dean, Župan, Dodig, Beljan, Šihman, Troha, Florijan, Bricelj, Ralić.

Uspoređujući ova dva popisa, vidimo da je od najstarijih stanovnika ostala obitelj Grišnik (Grišnjaković > Grišnik)⁴, od koje se sačuvalo i osnovno prezime i naziv za jedan lukovdolski zaselak (Grišnike). Ostalo je stanovništvo izmijenjeno prema popisu iz 1486. godine.

Za prezimena iz 15. st. karakteristična je tvorba po formuli osnova (najčešće muško ime) + antroponomastički sufiks -ić, što pokazuje karakterističnu slavensku prezimensku tvorbu.

Novija grupa prezimena razlikuje se od prve i na planu izražaja i na planu sadržaja⁵. Patronimički tipovi prezimena kao Grgurić, Mikić, sada su rjeđi, a zastupljeniji su tipovi Lesac, Župan, Troha, Osojnički, tj. oni koji se na planu izražaja poklapaju s apelativnim ili pridjevskim leksikom mjesta. Na planu sadržaja ta prezimena pokazuju položaj njihovih nosilaca u društvu (Župan), zanimanje (Žagar), motivirana su nadimkom (Troha, Lesac), ili su etnonimi (Osojnički). Ona otkrivaju došljake iz drugih gorskokotarskih krajeva (Osojnički), ali u određenoj mjeri i neslavenski doseljenički sloj (Šneler, Šihman, Maršal)⁶. U odnosu, dakle, na prezimena 15. stoljeća pokazuju znatno veću raznolikost i na planu izražaja i na planu sadržaja, kao posljedicu izvanlingvističkih strujanja minulih stoljeća i raznolikijeg društvenog života.

3. Prema Modruškom urbaru⁷ u Gomirju su u 15. st. živjeli: Jure Tomšić, Tome Ptičić, Jandri Matečić, Matko i Jandrij Črnjak, Jandri Pavličević, Ilija Mihe- lić, Mihel i Mikula Brnardić, Mihalj Luketić, Stipan Ratković, Martin Krpetić, Grgo Klenković, Vale Klenković, Martin Ptičić, Jandri Ptičić, Petar Mikčić, Mi- kula Mikčić, Jandri Dragašić, Štefan Glubinić, Ivan Staničić, Petar Dragošić, Juraj Brnardić, Broz popa Šimuna brat njegov svat Marko, Grgo Borenić, Ivan Slavinčić, Fabijan Branetić, Petar Branetić, Janko Slavečić, Lovre Slavečić, Ivan Malčić, Mihel Lučetić, Benko Malčić, Lovre Vučetić, Mate Šoštar, Juraj Malčić, Martin Ptičar. Kao napuštena spominju se slijedeća selišta: Mikulino selo, Pavalče selo, Jurića selo, Pogibelića selo, Jurja Hropala selo i Hrnčilovo selo.

³ Popis je raden prema Matičnim knjigama Mjesnog ureda u Lukovdolu.

⁴ O tome v. i V. Barac-Grum i B. Finka, *Govori i nazivlje*, zbornik Gorski kotar, Delnice 1981, str. 431.

⁵ O tvorbi novijih gorskokotarskih prezimena v. Vida Barac-Grum i Vesna Zečević, *Tvorba prezimena u Gorskom kotaru*, Četrta jugoslavenska onomastična konferenca, Zbornik referatov, Ljubljana 1981.

⁶ Prezime Šneler prvi put je zabilježeno 1738. god. na području Gorskoga kotara, Šihman je potvrđeno tek u ovom stoljeću (v. Matične knjige u Lukovdolu i Leksik prezimena SRH, Zagreb 1976). Prezime Maršal prvi put je zabilježeno 1861. pa se i povezuje s francuskim utjecajem koji je i na to područje izvršila Napoleonova Ilirija.

⁷ Lopašić, *Hrvatski urbani*.

I ovdje najstariji podaci — i prema osnovi i prema tvorbi — otkrivaju slavenski karakter osobnih imena i prezimena starosjedilaca u periodu 15. st.

4. Osobna imena u Modruškom urbaru poput Vid, Mavar, Juraj, Petar, Jandri, Mikula, Mihalj pokazuju, s jedne strane, učestalost u upotrebi kršćanskih imena, ali slaviziranih i s jakom dijalektalnom naglašenošću (Broz, Stipan, Mikula, Tome). Neka od njih pokazuju i jaku razgraničenost u upotrebi osobnih imena iste osnove, pa je to pokazatelj njihove dugotrajne upotrebe u stanovništvu. Tako se ime Mihovil nalazi u ovim udomaćenim oblicima: Mihel, Mihalj, a ime Stjepan u dvije različite dijalektalne varijante: Stipan i Štefan, što već upozorava na dijalektalnu razvedenost i u 15. st. i na presijecanje slovensko-kajkavsko-čakavskih jezičnih izoglosa na istom lokalitetu u to vrijeme⁸.

5. Tradicijsko nadijevanje imena, koje je ovdje u 15. st. očito, tipično je za seosko stanovništvo, za koje znamo da je tu živjelo u to vrijeme. Međutim, ma koliko imena i mogla biti sklonija promjenama i u tradicijski obilježenim sredinama, prezimena su vidniji pokazatelj kontinuiteta i ne mijenjaju se ako se ne mijenja stanovništvo. Patronimička prezimena ove regije pokazuju ukorijenjenost — s jedne strane — svetačkih imena u narodnom obliku u njihovoj osnovi. Već uočena imena Mihal i Mihel javljaju se u prezimenima Mihalić i Mihelić, Bartol se javlja u prezimenu Bartolić, Petar u narodnom obliku Pere u prezimenu Peretić, Tomšić prema osobnom imenu Tome, Mikčić prema Mika... Ali s druge strane patronimici nam — za razliku od osobnih imena — pokazuju još jednu osnovu u njima, a to su narodna slavenska imena. Tako se Ratko skriva u prezimenu Ratković, Dragoš u prezimenu Dragošić, Stane u prezimenu Staničić, Borena u Borenić, Brane u Branetić, Slavin i Slave u Slavinčić i Slavečić.

Ovaj odnos osobno ime — patronimik u dokumentima Gorskoga kotara u 15. st. pokazuje kako je crkveni sloj imena kao poticaj za naimenovanje bio presudan u jednome času pa su se čudnima i zastarjelima počela osjećati narodna imena, ali su patronimici kao trajniji jezični spomenici onemogućili da im se zatre trag.

Na planu izražaja patronimici ovoga stoljeća u odnosu na osobno ime imaju dodatnu konotaciju -ić, a prema primjerima nema patronimika nesufiksalne tvorbe. Rijetki su i sufixi -ović i -ević. Patronimika 15. st., dakle, i sadržajno i tvorbeno pokazuje u svojoj osnovi hrvatski etnos i velikim dijelom bliskost sa susjednim primorskim i slovenskim krajevima.

6. Prateći što se zbiva u idućim stoljećima sa najstarijim pribilježenim prezimenima⁹ konstatiramo da su nestala slijedeća gerovska patronimička prezimena: Tomšić, Črnjak, Ratković, Mikčić, Dragošić, Borenić, Slavinčić, Slavečić, Branetić. Prezime Matetić zabilježeno je još 1650. u Vodenoj Drazi, Pavličević u Grabarku. Brnardić se u 17. st. javlja (kao Birnardić) u Bosijeku, u 18. st. u Kraljevu Selu, a u 19. u Fučkovcu. Luketić se javlja u 17. st. u Podrebru, u 18. st. u Bosiljevu i Podrebru, a u 19. st. u Ostrovici, Ambarištu, Gomirju i u Komorskim Moravicama. Najfrekventnije je od prvih zabilježenih gomirskih prezimena Mihelić; 1672. god. (kao Mikelić) zabilježeno je u Čabru, a poslije, u 18. i 19. st., u Čabru, Ple-

⁸ O povijesnim prilikama u Gorskom kotaru u 14. i 15. st., za vrijeme frankopanske vladavine u tom kraju, o gospodarskom razvitku i vezama v. Milan Kruhek, *Od doseljenja Hrvata do propasti Zrinskih i Frankopana (do 1670)*, zbornik Gorski kotar, Delnice 1981, str. 50; Igor Karaman, *Pregled gospodarske povijesti od XV. do XX. st.*, zbornik Gorski kotar, str. 123—125.

⁹ v. A. Burić, *Povijesna antroponimija Gorskog kotara u Hrvatskoj*.

menitašu, Dragi, Presiki, Goračima, Blaževcima, Hribu, Vrbovskom, Brodu, Podvučniku — dakle zadržalo se na veoma rasprostranjenom gorskokotarskom području.

Od patronimičkih prezimena u Lukovdolu zatrla se u prostoru Gorskoga kotara prezime Peretić, a prezime Mihalić zabilježeno je još 1674. god. u Bosiljevu, Bartolić 1783. u Lokvama.

7. U stoljećima koja slijede osobna su svetačka imena bilježena u službenom, nenarodnom obliku. Već se u 16. st., za koje ima vrlo malo sačuvanih podataka, pored Jura, Luka, Ivan nalazi i Nicolaus. U 17. st. pored Vranko, Ivan, Mikula, Črno, Pero, Jure, Paval, Grga češća su u zapisima imena Mathias, Michael, Joanes, Georgius, Nicolaus, Gregorius, Andreas, Casparus, Cyrillus. Ali Joanes iz Bosiljeva (1864. god.) preziva se Antolić, Nicolaus iz Bosiljeva (1674.) preziva se Bogdan, Lucas iz Čabra preziva se Florijančić; Gregorius iz Bosiljeva (1678. god.) preziva se Franković. Dakle, bez obzira na načine bilježenja vlastitog imena, patronimik ostaje zabilježen u svom slavenskom liku.

8. Prema najstarijim sačuvanim imenima na gorskokotarskom području (iz 15. st.) od nekih su se sačuvali brojni patronimici u kasnijim stoljećima. Ime Broz sačuvano je u svom osnovnom imenskom obliku (zabilježeno 1799. god. u Vrbovskom, 1863. u Čabru) i u izvedenicama: Brozić (1651. god., 1863. god.), Brozinić (1650, 1682.), Brozinović (1770, 1873.), Brozović (1673, 1772, 1780. i dalje). Grge se čuva u veoma frekventno zastupljenom prezimenu Grgurić (zastupljeno od 16. do 19. st.). Benko se sačuvao u prezimenu Benković, koje je zapisano u 17. st., Janko u patronimiku Janković u 17. i 18. st., Matko u prezimenu Matković u 18. i 19. st., Mihel u vrlo frekventnom prezimenu Mihelić u svim stoljećima od 15. naovamo, Mihalj u prezimenu Mihaljević u 18. i 19. st., Mikula u prezimenima Mikulić i Mikuličić, Martin u Martinović itd. Premda je tvorba ovih prezimena nešto raznolikija od tvorbe patronimika u 15. st., pa su, npr., nastavci -ović/-ević zastupljeniji nego prije, prepoznatljivost imenske osnove čini da se unatoč svim raznolikim promjenama koje su se dešavale i utjecale na gorskokotarsku antroponimiju u slijedu stoljeća kao stalna nit povlače određene crte — naročito u patronimici — koje ne dopuštaju da se sasvim zatru veza sadašnjosti sa prošlošću.

SUMMARY

AN OUTLOOK ON THE HISTORICAL ANTHROPNYMY OF GORSKI KOTAR

In the article the oldest known data of names and personal names in the villages of Lukovdol and Gerovo in Gorski kotar are indicated. The structure of names in the 15th century and of contemporary names are compared. The structure of personal names in the 15th century and their relation to patronimic names in the 15th century and later is also compared.

The analysis of all these relations reflect that the antroponymic data manifest the changes the villages in Gorski kotar have passed through, but also the characteristics which link the past with the present time.